

حمایت اجتماعی و جرم:

مطالعه تطبیقی جوانان مجرم و عادی شهر ایلام

کامل دلپسند^۱، علی ایبار^۲، سعید خانی^۳، پریخان محمدی^۴

(تاریخ دریافت: ۹۱/۳/۷ تاریخ پذیرش: ۹۱/۶/۱۴)

چکیده

این مقاله مطالعه‌ای است پیرامون بررسی رابطه بین حمایت اجتماعی و جرم جوانان که پس از مقایسه دیدگاه‌ها و تعاریف مختلف از حمایت اجتماعی (راتوس، کسلر و هلر) و جرم (کنترل اجتماعی هیرشی و فشار آگنیو) با روش پیمایشی به سنجش و مقایسه میزان برخورداری جوانان مجرم و عادی شهر ایلام از حمایت اجتماعی اقدام نموده است. در این تحقیق، حمایت اجتماعی در ابعاد سه‌گانه حمایت عاطفی، حمایت مادی و حمایت اطلاعاتی در یک نمونه ۵۲۰ نفری متشکل از ۱۴۷ نفر از جوانان مجرم و ۳۷۳ نفر از جوانان عادی شهر ایلام بررسی شده است. یافته‌های توصیفی تحقیق بیانگر آن است که میزان برخورداری جوانان عادی در تمام ابعاد حمایت اجتماعی نسبت به جوانان مجرم بیشتر است. یافته‌های استنباطی نیز معنی‌دار بودن این تفاوت را تأیید می‌کند. همچنین تحلیل داده‌ها با استفاده از رگرسیون لجستیک نشان می‌دهد که سازه نظری حمایت اجتماعی از قدرت تمایز بالایی در تفکیک افراد عادی و مجرم برخوردار است. به عبارت دیگر، با افزایش میزان حمایت اجتماعی احتمال ارتکاب جرم کاهش می‌یابد.

کلمات کلیدی: جرم، حمایت اطلاعاتی، حمایت عاطفی، حمایت مادی، جوانان

^۱ کارشناس ارشد مطالعات جوانان از دانشگاه تهران، مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی سازمان فرهنگی هنری

شهرداری تهران delpasand_kamel@yahoo.com

^۲ کارشناس ارشد جامعه‌شناسی از دانشگاه تهران، مدرس مجتمع آموزش عالی پیامبر اعظم (مرکز تربیت معلم شهید

مدرس ایلام).

^۳ دانشجوی دکتری جمعیت‌شناسی دانشگاه تهران

^۴ کارشناس ارشد پژوهش علوم اجتماعی

مقدمه

جرم جوانان پدیده‌ای جهانی محسوب می‌شود، اگرچه نوع و میزان آن از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت است. جامعه ایرانی، جامعه جوانی است و بیشتر جمعیت کشور را جوانان زیر سی سال تشکیل می‌دهند. بنابراین، جوانان، چالش‌ها و مسائل آنان یکی از چالش‌های اساسی جامعه ایرانی محسوب می‌شود. جوانان و مسائل مرتبط با آنان همیشه از کانونی‌ترین دغدغه‌های سیاست‌گزاران و پژوهشگران مسائل اجتماعی می‌باشد و آن‌گونه که از منابع و اسناد استنباط می‌شود این نگرانی، دغدغه و توجه فقط به دوران ما اختصاص ندارد. "اگر اجازه دهیم اعمال بی‌سابقه نسل‌های جوان‌تر ما ادامه یابد، تمدن و فرهنگ ما محکوم به نابودی است". این سخن یک مصلح اجتماعی یا فرد فرهیخته مذهبی در روزگار ما نیست، بلکه گفتاری است بر یک لوحه باستانی متعلق به ۳۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح در شهر اور که یکی از مراکز تمدن سومری بوده و به گفته تورات، زادگاه ابراهیم نبی است (لاور، ۱۳۷۳: ۱۷۹).

جوامع انسانی با مسائل و آسیب‌های گوناگون اجتماعی دست به گریبانند اما سطح، نوع و شدت این مسائل از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت می‌باشد. گسترش آسیب‌های اجتماعی^۱ جوامع را از جوانب متعدد متضرر می‌سازد، علی‌الخصوص زمانی که شعاع آسیب‌های اجتماعی، «جوانان» را دربرگرفته باشد. زیرا جوانان سرمایه‌های مادی و معنوی جامعه محسوب شده و سلامت آنان به نوعی تضمین‌کننده بقاء، دوام، سلامت و پویایی جامعه است. در ایران تا پایان سال ۱۳۸۳ حدود ۱۳۰۰۰۰ هزار نفر در کشور زندانی بوده‌اند و هر ۴۷ ثانیه یک نفر وارد زندان و یک نفر از زندان خارج می‌شود (معمدی، ۱۳۸۶: ۳۳۲). پرداختن به "جرم" از زاویه دید تئوری جدید می‌تواند به شکل‌گیری اندیشه‌های جدید پیرامون جرم و سایر آسیب‌های اجتماعی منجر شود.

---

^۱ Social Pathology

طرح مسئله

در جوامع در حال‌گذار امروزی چون ایران که به تبع ارتباط با جهان مدرن و اجرای برنامه‌های نوسازی از بالا توسط دولت‌ها، سرمایه اجتماعی قدیم دچار فرسایش گردیده و سرمایه جدید هم آن‌طوری که باید شکل نگرفته است با نوعی نابسامانی اجتماعی در سطوح خرد و کلان سر و کار داریم که معرف پیدایش گسل‌ها و گسست‌های اجتماعی و منبع زایش و افزایش انواع مسائل و آسیب‌های اجتماعی است (عبداللهی و موسوی، ۱۳۸۶: ۱۹۶). در این‌گونه شرایط و موقعیت گسترش آسیب‌های اجتماعی سلامت و امنیت جامعه را تهدید خواهد نمود در این میان «جوانان» به عنوان مهم‌ترین منبع و مؤلفه در توسعه، بیشتر درگیر شده و این وضعیت می‌تواند مانع و معبری برای توسعه تلقی شود. به این دلیل پرداختن به مسائل جوانان باید در اولویت قرار گیرد، علی‌الخصوص در شرایطی که جوانان نزدیک به نیمی از جمعیت حوزه مطالعه و بیش از ۷۰ درصد زندانیان شهر ایلام را به خود اختصاص داده‌اند (ایار، ۱۳۸۸). زیرا ارتکاب به جرم از سوی جوانان آنان را از بسیاری فرصت‌های مثبت سازنده محروم می‌سازد. به نظر می‌رسد حمایت اجتماعی با تقویت پیوند اجتماعی و احساس تعلق اجتماعی و کاهش فشارهای روانی می‌تواند به مثابه مانعی بر ارتکاب به جرم موثر واقع شود. حمایت اجتماعی در ابعاد اطلاعاتی؛ با افزایش آگاهی پیرامون مقررات و پیامد اعمال مجرمانه، و حمایت مالی با کاهش فشارها و تنش‌ها همچنین حمایت عاطفی با تقویت خودپنداره و تقویت پیوستگی قادرند نقش بازدارندگی در ارتکاب به جرم ایفا کنند. بنابراین، ارتباط حمایت اجتماعی با آسیب و کجروی اجتماعی مطالعه و شناخت دقیق ماهیت حمایت‌های اجتماعی را ضروری ساخته است. حمایت اجتماعی عبارت از «معرفتی که باعث می‌شود فردی باور کند که مورد احترام و علاقه دیگران بوده، عنصری ارزشمند و دارای شأن به شمار آمده و به یک شبکه روابط و تعهدات متقابل تعلق دارد» در نظر گرفته می‌شود (کوب، ۱۹۷۶؛ به نقل از استانسفلد، ۱۳۸۷: ۱۸۹). از جانب دیگر، با انجام تحقیقاتی از این دست، زمینه کار بست این نظریه در شناسایی، تبیین، کنترل و

تعديل آسیب‌های اجتماعی از جمله جرائم جوانان فراهم می‌شود. به طور کلی در بیان ضرورت انجام این پژوهش به اختصار می‌توان به دلایل زیر اشاره کرد:

- ساخت جمعیتی جوان کشور و ویژگی‌های روانشناختی - اجتماعی این قشر در تناسب با ویژگی‌های ساختار اجتماعی - اقتصادی (نابرابری، بیکاری و...) احتمال ارتکاب به جرم جوانان را در کشور و حوزه مورد مطالعه فراهم کرده است.

- جوانان سرمایه‌های مادی و معنوی یک جامعه محسوب می‌شوند و ارتکاب به جرم و شیوع گسترده آن در بین جوانان می‌تواند به مثابه یکی از موانع عمده توسعه عمل کند (ایار، ۱۳۸۸).

- «وضعیت هشدار برانگیز برخی شاخص‌های مربوط به چالش‌های اصلی حوزه جوانان که قابلیت تبدیل این چالش‌ها به تهدید را داراست، حاکی از نیاز جدی به سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی علمی و کارشناسانه است» (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۶: ۱).

- با توجه به تغییرات حادث شده و دگرگونی منابع و تهدیدات، پرداختن مجدد به آسیب‌ها از منظری نو و جدید ضرورتی اجتناب‌پذیر است.

- ارتکاب به جرم در این سنین می‌تواند به فرایند «برچسب زنی» و شکل‌گیری هویت مجرمانه در بین جوانان منجر شده و آنان را از بسیاری از فرصت‌های اجتماعی و اقتصادی محروم سازد.

- وجود هم‌وقوعی بین رفتارهای انحرافی و جرایم متفاوت، به عبارت دیگر ارتکاب به یک رفتار انحرافی زمینه ارتکاب به سایر انحرافات و جرائم را فراهم می‌کند و در نهایت باید گفت که تاکنون مطالعه‌ای منظم پیرامون موضوع تحقیق در حوزه مورد مطالعه صورت نگرفته است.

در کنار این دلایل باید اضافه کرد که ماهیت پیچیده مسائل و آسیب‌های اجتماعی ایجاب می‌کند تا در برخورد با مسائل اجتماعی با تکمیل نظریات موجود و با اتکاء به یافته‌های نوین، دایره شناخت خود را گسترش دهیم و با پرداختن به جرم از زاویه دید رویکردهای نظری جدید مانند حمایت اجتماعی، بیش‌های تازه‌ای در مورد روابط اجتماعی

و دانشی فراتر پیرامون ماهیت روابط اجتماعی و تأثیر آن بر آسیب‌های اجتماعی از جمله جرم فراهم کنیم.

در این راستا هدف اصلی مطالعه حاضر، بررسی رابطه حمایت اجتماعی و جرم در بین جوانان مجرم و عادی پسر شهر ایلام می‌باشد و اهداف جزئی زیر نیز مد نظر قرار می‌گیرد:

- بررسی و سنجش وضعیت حمایت اجتماعی در بین جوانان عادی و مجرم پسر شهر ایلام.
- بررسی رابطه بین حمایت اطلاعاتی اجتماعی و جرایم جوانان در شهر ایلام.
- بررسی رابطه بین حمایت عاطفی و جرم جوانان در شهر ایلام.
- بررسی رابطه بین حمایت مادی و جرم جوانان در شهر ایلام.

مبانی تجربی و نظری تحقیق

پیشینه تحقیق

جنگ و جانسون (۲۰۰۳) در تحقیقی با عنوان "فشار عواطف منفی و تقابل منحرفانه بین سیاهپوستان آمریکایی" نتایج به دست آمده نظریه فشار عمومی اگنیو را در ارتکاب بزهکاری تأیید نمود.

کالوین و دیگران (۲۰۰۲) در تحقیقی با عنوان "اجبار، حمایت اجتماعی و جرم" به این نتیجه رسیده‌اند که اجبار باعث جرم می‌شود و حمایت اجتماعی از آن جلوگیری می‌کند.

یاپا و دویلی (۲۰۰۳) در تحقیقی با عنوان "نقش حمایت اجتماعی ادراک‌شده در قربانی جرم‌شدن" بعد زمانی حمایت اجتماعی یا حمایت اجتماعی ادراک‌شده را به‌طور خاص بررسی کرده، و آن را به صورت یک منبع پویا و درونی که بر اثر عوامل استرس‌زای شدید ممکن است تحلیل رود، مفهوم‌سازی کرده است. در مراحل اولیه، حمایت اجتماعی ادراک‌شده نقش تعدیل‌کننده استرس را ایفا می‌کند، اما با افزایش تعداد یا شدیدتر شدن عوامل استرس‌زا نقش واسطه بین این عوامل و پریشانی روانشناختی را به خود می‌گیرد. این مقاله این دیدگاه پویا در زمینه حمایت اجتماعی ادراک‌شده را در مورد قربانیان جرم اعمال می‌کند.

و استدلال می‌کند دیدگاه فرد در مورد وضعیت قربانی، زمانی به بهترین نحو به کار می‌آید که پیشینه قربانی شدن و تروما^۱ که این افراد تجربه کرده‌اند مدنظر قرار گیرد. دیانه و الیزابت (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان "قربانیان جرم: نقش حمایت اجتماعی چیست؟" تأثیرات حمایت اجتماعی دریافت‌شده و ادراک‌شده بر میزان اولیه پریشانی، استراتژی‌های مقابله^۲ و بسامان بودن قربانی پس از قربانی شدن را بررسی می‌کند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که رابطه مستقیمی بین میزان حمایت اجتماعی ادراک‌شده و خشم^۳ وجود دارد. همچنین رابطه مستقیمی بین حمایت اجتماعی دریافت‌شده و اضطراب^۴ یافت شد. یک رابطه معکوس بین حمایت اجتماعی و مقابله متمرکز بر هیجان^۵ و مقابله مبتنی بر اجتناب^۶ و یک رابطه معنادار مثبت بین حمایت اجتماعی و مقابله متمرکز بر مشکل^۷ وجود داشت.

ساکو (۱۹۹۳) در تحقیقی با عنوان "حمایت اجتماعی و ترس از جرم" به این نتیجه رسیده است که ترس از جرم ممکن است خود به عنوان شکلی از پریشانی روانشناختی که کیفیت زندگی را کاهش داده، دستیابی به فرصت‌های اجتماعی و فرهنگی را محدود کرده، و یکپارچگی اجتماعی جوامع محلی را از تضعیف می‌کند نگریسته شود. به علاوه، تا جایی که ترس از جرم نوعی استرس هیجانی محسوب شود باید ثابت شود که به همان اندازه پذیرای تأثیرات بهبود دهنده حمایت اجتماعی است که سایر اشکال پریشانی هیجانی همچون افسردگی یا ناخشنودی هستند.

پناغی و همکاران (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان "همسرآزاری و سلامت روانی: نقش حمایت اجتماعی و راهبردهای مقابله" براساس تحلیل واریانس چندمتغیری نشان دادند که

-
۱. Trauma
  ۲. Coping Strategy
  ۳. Anger
  ۴. Anxiety
  ۵. Emotion-Focused Coping
  ۶. Avoidance-Oriented Coping
  ۷. Problem-Focused Coping

زنان آزار دیده در حمایت اجتماعی و سلامت روانی نمره‌های پایین‌تر و در راهبردهای مقابله‌ای نمره‌های بالاتری کسب کردند.

نیسی و همکاران (۱۳۸۴) در تحقیقی با عنوان "بررسی رابطه ساده و چندگانه متغیرهای عزت نفس، اضطراب عمومی، حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سرسختی روانشناختی با اضطراب اجتماعی دختران دانش‌آموز پایه اول دبیرستان‌های شهرستان آبادان" به این نتیجه رسیدند که از بین متغیرهای پیش‌بین، متغیرهای اضطراب عمومی، حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سرسختی روانشناختی بهترین پیش‌بین‌های اضطراب اجتماعی می‌باشند.

آخوندی (۱۳۷۶) در پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه حمایت اجتماعی ادراک‌شده با سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان شهر تهران" نشان می‌دهد که خانواده، مهمترین منبع حمایت اجتماعی است که با کلیه سطوح سازگاری اجتماعی ارتباط مثبت دارد. حمایت اجتماعی ادراک‌شده از دوستان و همکلاسی‌ها با سطوح مهارت‌های اجتماعی، روابط مدرسه‌ای، و روابط اجتماعی ارتباط مثبت دارد. حمایت ادراک‌شده به طور کلی با سطوح روابط خانوادگی، روابط مدرسه‌ای و روابط اجتماعی ارتباط منفی دارد.

ورمزیار (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان "بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری دانش‌آموزان" حمایت اجتماعی را به یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و رابطه آن با بزهکاری مورد بررسی قرار داده است. یافته این تحقیق نشان می‌دهد که بین حمایت اجتماعی در ابعاد متفاوت - اطلاعاتی، ابزاری و عاطفی - با بزهکاری رابطه معناداری وجود دارد.

چارچوب نظری

رویکرد نظری حمایت اجتماعی در پیوند با همبستگی اجتماعی، سابقه‌ای به قدمت جامعه‌شناسی کلاسیک دارد. دورکیم با طرح مفهوم همبستگی اجتماعی (دورکیم، ۱۳۸۷) به گونه‌ای غیرمستقیم به حمایت اجتماعی به عنوان محصولی برآمده از روابط اجتماعی توجه دارد. اگرچه او برای اولین بار بحث تأثیر شبکه روابط اجتماعی و حمایت‌های منتج از این

شبکه را در آسیب‌شناسی باب نمود. اما حمایت اجتماعی در تحلیل‌های آسیب‌شناختی اجتماعی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در این تحقیق اگرچه به لحاظ نظری به پیوندهای نظری حمایت اجتماعی و جرم پرداخته می‌شود اما به لحاظ تجربی این رویکرد نظری از حیث قدرت تمایزگذاری بین افراد مجرم و عادی مورد آزمون قرار خواهد گرفت. مکانیسم و ساز و کارهای تأثیرگذاری آن، مقاله و پژوهش مستقلی می‌طلبد.

اگرچه پیرامون جرم و انحرافات اجتماعی رویکردهای نظری متفاوتی وجود دارد، اما رابطه حمایت اجتماعی و جرم کمتر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در این تحقیق ضمن پرداختن به رویکردهای نظری پیرامون حمایت اجتماعی^۱ به تئوری‌های فشار عمومی و کنترل در حوزه جرم، و پیوندهای نظری آن‌ها با حمایت اجتماعی پرداخته شده است.

ساراسون: از نظر ساراسون و دیگران حمایت اجتماعی به عنوان میزان برخورداری از محبت، همراهی و توجه اعضای خانواده، دوستان و سایر افراد تعریف شده است. برخی، حمایت‌های اجتماعی را واقعیت اجتماعی و برخی آن را ناشی از ادراک فرد می‌دانند (علی پور، ۱۳۸۳: ۱۳۵). حمایت واقعی عبارت است از نوع و فراوانی تعاملات حمایتی خاص است که فرد در روابط اجتماعی در قالب آن‌ها کمک‌های ابزاری، عاطفی و اطلاعاتی را از دیگران دریافت می‌کند. افراد براساس روابط اجتماعی و نوع پیوندهایی که دارند از منابع حمایتی برای برطرف کردن نیازهایشان استفاده می‌کنند، به طوری که هر اندازه روابط اجتماعی گسترده‌تر باشد میزان دسترسی به منابع حمایتی را بیشتر می‌کند و احتمالاً این منابع حمایت اجتماعی می‌تواند حوادث منفی زندگی را کاهش داده و به مثابه چتر دفاعی در مقابل عوامل استرس‌زای زندگی اجتماعی عمل می‌کند. و در نهایت در ارتباط با جرم از نظریه ساراسون می‌توان چنین استنباط نمود که حمایت اجتماعی با کاهش ناکامی‌ها و تقویت خودپنداره مثبت احتمال ارتکاب به جرم را کاهش می‌دهد.

---

^۱. Social Support

کوب^۱: کوب (۱۹۷۶)، حمایت اجتماعی را مجموعه اطلاعاتی تعریف می‌کند که شخص را به این اعتقاد می‌رساند که در یک شبکه ارتباطی مورد توجه و علاقه دیگران است و از سوی آن‌ها با ارزش و محترم شمرده می‌شود، و در نتیجه چنین باوری این احساس به فرد دست می‌دهد که به آن شبکه ارتباطی متعلق است (رستگارخالد، ۱۳۸۴: ۱۳۶). حمایت اجتماعی یکی از پیامدها و محصولات سرمایه اجتماعی است که شامل حمایت اقوام و خویشاوندان، دوستان و همسایگان می‌باشد و سه بعد کمک عینی یا ابزاری، اطلاعاتی و عاطفی را در بر می‌گیرد. حمایت عینی یا ابزاری دلالت بر موجود بودن حمایت فیزیکی دارد. در این نوع حمایت، کمک از افرادی کسب می‌شود که نزدیک و صمیمی هستند. حمایت اطلاعاتی شامل کمک به فهم یک مسئله و مشکل است. این نوع حمایت، دلالت بر اطلاعاتی دارد که فرد می‌تواند در برابر مسائل شخصی و محیطی از آن استفاده کند. حمایت عاطفی به منابع مرتبط با داشتن کسانی دلالت دارد که برای دلداری و احساس اطمینان، فرد می‌تواند به آن‌ها رجوع کند. افرادی که دارای منابع عاطفی کافی‌اند، نوعاً احساس می‌کنند دیگرانی را دارند که هنگام برخورد با مشکلات می‌توانند به آن‌ها مراجعه کنند (فلمنینگ و موم، ۱۹۸۶ به نقل از ورمزیار، ۱۳۸۷: ۷۹-۷۸).

شافر، کوین و لازرواس^۲ (۱۹۸۱) با تأکید بر ادراکات ذهنی فرد، حمایت اجتماعی را عبارت از ارزشیابی‌ها یا ارزیابی‌های فرد از این که تا چه حد یک تعامل یا الگوی تعاملات یا روابط برای وی سودمند است، می‌دانند (شافر، کوین و لازرواس، ۱۹۸۱: ۳۸۴).

کسلر و همکاران^۳ بین دو نوع از حمایت اجتماعی تمایز قائل می‌شوند: حمایت اجتماعی ساختاری^۴ و حمایت اجتماعی کارکردی^۵. حمایت اجتماعی ساختاری بر جنبه‌های ساختاری روابط اجتماعی دلالت می‌کند. این جنبه‌ها به طور کلی عبارتند از ترتیب و برنامه

^۱. Cube

^۲. C. Schaefer, J. Coyne & Lazarus

^۳. Kessler, et al

^۴. Structural Social Support

^۵. Functional Social Support

زندگی (بدین معنی که آیا شخص به تنهایی زندگی می‌کند یا با دیگران)، فراوانی تعاملات اجتماعی، مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی یا درگیری در شبکه اجتماعی (گروهی از افراد که ممکن است سطوح متنوعی از تماس با یکدیگر داشته باشند). حمایت اجتماعی کارکردی نیز اصولاً به کارکردهای متعددی که حمایت ممکن است فراهم کند اشاره دارد. از جمله این نوع حمایت می‌توان به ابراز حالات روانی مثبت یا حمایت عاطفی، اظهار موافقت با عقاید و یا احساسات شخص، ابراز احساس تشویق‌آمیز و دلگرم‌کننده و یا کارکردهای دیگر مانند تأمین مشورت، ارائه اطلاعات و تأمین کمک‌های اطلاعاتی اشاره کرد (کسلر و همکاران، ۱۹۸۵: ۵۴۲).

راتوس: راتوس (۱۹۸۹)، عقیده دارد که حمایت اجتماعی از طریق فرایندهای زیر فشارهای روانی را تعدیل می‌کند:

۱- توجه عاطفی شامل: گوش دادن به مشکلات فرد و ابراز احساس همدلی، مراقبت، فهم و قوت قلب دادن.

۲- یاری‌رسانی یعنی ارائه حمایت و یاری که به رفتار انطباقی می‌انجامد.

۳- اطلاعات: ارائه راهنمایی و توصیه جهت افزایش توانایی مقابله‌ای افراد.

۴- ارزیابی: ارائه پس‌خوراند از طرف دیگران در زمینه عملکرد منجر به تصحیح عملکرد.

۵- جامعه‌پذیری: دریافت حمایت اجتماعی معمولاً به واسطه جامعه‌پذیری به دست می‌آید در نتیجه نتایج سودمندی به دنبال می‌آورد (بخشی‌پور رودسری و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۴۷-۱۴۶).

از منظر راتوس می‌توان چنین استدلال نمود که حمایت اجتماعی با کاهش منابع فشار و تعدیل آن‌ها به مثابه یک عامل بازدارنده در برابر آسیب‌های اجتماعی عمل می‌کند.

نظریه فشار^۱: نظریه فشار عمومی آگنیو^۲ جرم و بزهکاری را نتیجه مستقیم تأثیرگذاری منفی خشم، ناکامی و احساسات مضر و زیان‌آور می‌داند که به دنبال مناسبات اجتماعی مخرب و منفی به وجود می‌آید (سیگل، ۱۹۹۸: ۱۷۹ به نقل از علیوردی‌نیا و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۱). منابع فشار از نظر آگنیو عبارتند از: ۱- فشار ایجاد شده به خاطر عدم دستیابی به اهداف ارزشمند مثبت^۳ در نتیجه ۲- حذف انگیزه‌های ارزشمند مثبت در افراد^۴ ۳- فشار در اثر وجود انگیزه‌های منفی^۵ (سیگل، ۲۰۰۱: ۲۰۶؛ علیوردی‌نیا و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۱-۹۲؛ مبارکی، ۱۳۸۴: ۷۸). در نهایت بنابر استدلال آگنیو افرادی که در معرض فشار مکرر قرار دارند، احتمال بیشتری وجود دارد که اعمال بزهکارانه را مرتکب شوند. با وجود منابع حمایتی فشار وارد شده از منابع سه‌گانه فوق به فرد تقلیل یافته و احتمال ارتکاب رفتارهای انحرافی از جانب وی کاهش می‌یابد.

نظریه کنترل اجتماعی^۶: نظریه کنترل اجتماعی هیرشی^۷ از جمله نظریه‌های کنترل است که هم کنترل درونی و هم کنترل بیرونی را مورد توجه قرار می‌دهد (دیویس و ستاز، ۱۹۹۰: ۴۲). هیرشی با الهام از دورکیم، معتقد است که رفتار انحرافی نتیجه ضعف پیوندهای فرد با جامعه عادی است (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۸۹). در نظریه هیرشی چهار عنصر برای پیوند فرد با جامعه یا دیگران، عادی دیده شده است:

۱- **دلبستگی^۸:** میزان توجه و حساسیت فرد نسبت به دیگران و دیدگاه‌ها و توقعات -

شان.

^۱. Strain Theory

^۲. Agnew

^۳. Strain Caused by the Failure to Achieve Positively Valued Goals

^۴. Strain as the Removal of Positively Valued Stimuli from the Individual

^۵. Strain as the Presentation of Negative Stimuli

^۶. Social Control Theory

^۷. Hirschi

^۸. Attachment

۲-تعهد^۱: میزان همراهی پاداش‌ها و مجازات‌های اجتماعی با رفتار هم‌نوا و ناهنجار افراد.

۳-درگیر بودن^۲: میزان وقتی که فرد در فعالیت‌های عادی اجتماعی صرف می‌کند.

۴-باور داشتن^۳: میزان اعتبار هنجارهای اجتماعی برای فرد، با میزان درونی کردن هنجارهای اجتماعی (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۸۹؛ سلیمی و داوری، ۱۳۸۶: ۴۸۶؛ مشکانی و دیگران، ۱۳۸۱: ۴۳). هر عنصر یک حلقه ارتباط بین فرد و جامعه است تا زمانی که فردی به گروه‌های عادی جامعه ارتباط دارد، از هنجارهای اجتماعی پیروی می‌کند ولی اگر یک یا چند حلقه ارتباطی ضعیف شد، احتمال منحرف شدن افزایش می‌یابد (ممتاز، ۱۳۸۱: ۱۲۳-۱۲۰). براساس نظریه کنترل اجتماعی می‌توان به متغیرهایی مانند میزان دلبستگی و تعهدات خانوادگی، دینداری جوانان، ساخت خانواده و نظارت والدین توجه کرد و از آن‌ها در تبیین آسیب‌های اجتماعی و جرم استفاده کرد. میزان حمایت عاطفی، اطلاعاتی و مادی که فرد از دیگران دریافت می‌کند به تقویت پیوند فرد با جامعه منجر می‌شود. دریافت حمایت و احساس وجود منابع حمایتی یا حمایت ادراک‌شده در تقویت دلبستگی و تعهد و باور نسبت به هنجارهای جامعه و در نهایت کاهش انحراف و جرم مؤثر خواهد بود.

از مباحث نظری پیرامون حمایت اجتماعی و جرم، می‌توان نتیجه گرفت که حمایت نه تنها در ارتباط با آسیب‌های اجتماعی به طور عام و جرم به گونه‌ای خاص نقش بازدارندگی ایفاء می‌نماید. زیرا حمایت به لحاظ منطقی بستری مناسب برای کنترل اجتماعی و اعمال نظارت غیررسمی است و از منظر تئوری کنترل اجتماعی هیرشی کنترل یکی از موانع ارتکاب به جرم مسوب می‌شود (احمدی، ۱۳۸۵؛ سلیمی و داوری، ۱۳۸۰؛ سیگل، ۲۰۰۱)، بلکه حمایت اجتماعی با تقلیل فشار و فشارهای عمومی در کاهش ارتکاب به جرم مؤثر

---

^۱. Commitment

^۲. Involvement

^۳. Beliefs

است. اگنیو در باب تحلیل ارتکاب جرم معتقد است که جرم و بزهکاری پیامد مستقیم حالات منفی از قبیل عصبانیت ناکامی و سایر حالات منفی است که به دنبال روابط اجتماعی مخرب ظاهر می‌شود، خصوصاً در شرایطی که به حمایت والدین و دوستان دسترسی نباشد (کنز، ۲۰۰۲: ۳۱ به نقل از مبارکی، ۱۳۸۴: ۷۸-۷۷) پس از منظر تئوری فشار عمومی اگنیو حمایت اجتماعی با کاهش فشار منجر به کاهش جرائم خواهد شد. از جانب دیگر ابعاد متفاوت حمایت اجتماعی - عاطفی، اطلاعاتی و مادی می‌تواند در توانمندسازی و بازپروری افراد مجرم مؤثر باشد زیرا موجب تقویت خودپنداره افراد مجرم و احساس ارزش در وجود آنها می‌شود و از منظر تئوری کنترل اجتماعی هیرشی، هرچه فرد حمایتی بیشتری در دسترس داشته باشد نسبت به جامعه مقررات و هنجارها دلبستگی و تعهد بیشتری نشان داده و احتمال ارتکاب رفتارهای کجروانه از جانب وی کمتر می‌شود.

فرضیات تحقیق

- میزان حمایت اجتماعی در دو گروه از جوانان مجرم و جوانان غیرمجرم متفاوت است.
- میزان حمایت اطلاعاتی در دو گروه از جوانان مجرم و جوانان غیرمجرم متفاوت است.
- میزان حمایت اجتماعی عاطفی و در دو گروه از جوانان مجرم و جوانان غیرمجرم متفاوت است.
- میزان حمایت اجتماعی مادی در دو گروه از جوانان مجرم و جوانان غیرمجرم متفاوت است.

روش تحقیق

این تحقیق با استفاده از روش پیمایشی انجام شده است. واحد تحلیل در این مطالعه فرد و سطح تحلیل شهر ایلام است. ابزار مورد استفاده پرسشنامه محقق ساخته بوده که در جریان

پیش‌آزمون^۱ مورد پالایش قرار گرفته است. گویه‌های نامتعارف حذف و ضریب آلفای کرونباخ ابزار برای ابعاد متفاوت حمایت اجتماعی برابر با ۰.۸۶ بوده است. مقدار ضریب بیانگر روایی بالای ابزار مورد استفاده است.

جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری این تحقیق مشتمل بر جوانان عادی، گروه کنترل، مجرم و گروه شاهد (۱۸ تا ۳۰) ساله پسران شهر ایلام می‌باشد که بنابر اطلاعات مرکز آمار ایران برابر با ۲۷۲۵۰ نفر بوده‌اند و جوانان پسر مجرم شهر ایلام برابر با ۱۸۰ نفر بوده‌اند که در سال ۱۳۸۸ در زندان مرکزی این شهر به سر می‌برده‌اند. در این تحقیق حجم نمونه با احتساب احتمال خطای ۵٪ و سطح اطمینان ۹۵٪ و واریانس صفات جامعه به نسبت ۵۰٪ وجود صفت و ۵۰٪ عدم وجود صفت در جامعه با استفاده از فرمول کوکران محاسبه و برابر با ۳۷۳ نفر برای جوانان عادی بوده است.

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)} \Rightarrow \frac{\frac{1.96^2 \times 0.5 \times 0.5}{0.05^2}}{1 + \frac{1}{27250} \left(\frac{1.96^2 \times 0.5 \times 0.5}{0.05^2} - 1 \right)} = 373$$

از مجموع ۱۸۰ جوان زندانی تمامی آن‌ها مورد مصاحبه قرار گرفتند که در تحلیل نهایی ۱۴۷ نفر وارد شده است و در مجموع حجم نمونه مورد مطالعه برابر با ۵۲۰ نفر بوده است.

مفاهیم و متغیرهای تحقیق

جوانان: منظور از جوانان عبارت است از افرادی است که در رده سنی ۱۸ تا ۳۰ قرار دارند.

^۱. pre-test

جرم: کاربرد واژه جرم معمولاً به مواردی از تخلف قانون و هنجارهای رسمی و مکتوب جامعه محدود می‌شود که بزرگسالان مرتکب چنین تخلفاتی شده باشند (احمدی، ۱۳۸۴: ۱۰). به طور کلی مراد از جرم در این پژوهش همان تعریفی است که در قانون مجازات اسلامی آمده است. طبق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰، «هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم محسوب می‌شود». که در این تحقیق جرایم مختوم به زندان به صورت کلی مد نظر بوده است.

حمایت اجتماعی: از نظر ساراسون و دیگران حمایت اجتماعی میزان برخورداری از محبت، همراهی و توجه اعضای خانواده، دوستان و سایر افراد تعریف شده است. برخی حمایت‌های اجتماعی را واقعیت اجتماعی و برخی آنرا ناشی از ادراک فرد می‌دانند (علی-پور، ۱۳۸۳: ۱۳۵). در تحقیق حاضر حمایت اجتماعی ادراک شده را در سه بعد حمایت عاطفی^۱، حمایت ابزاری^۲ و حمایت اطلاعاتی^۳ مدنظر قرار داده‌ایم.

حمایت اطلاعاتی: شامل کمک به فهم یک مسئله و مشکل است. این نوع حمایت، دلالت بر اطلاعاتی دارد که فرد می‌تواند در برابر مسائل شخصی و محیطی از آن استفاده کند (فلمینگ و موم، ۱۹۸۶ به نقل از ورمزیار، ۱۳۸۷: ۷۹-۷۸)، یعنی دریافت اطلاعات و ارشادات لازم از منابع متفاوت (خانواده، خویشاوندان، همسایه‌ها).

حمایت مادی- ابزاری: دریافت کمک مالی و ابزاری از منابع حمایتی در هنگام بروز مشکل مادی از منابع حمایتی (خانواده، خویشاوندان، همسایه‌ها).

حمایت عاطفی: به منابع مرتبط با داشتن کسانی دلالت دارد که برای دلداری و احساس اطمینان، فرد می‌تواند به آن‌ها رجوع کند.

---

^۱. Emotional Support
^۲. Instrumental Support
^۳. Information Support

نتایج تحقیق

الف) یافته‌های توصیفی

در این قسمت از پژوهش یافته‌های توصیفی با توجه به متغیرهای زمینه‌ای و ابعاد حمایت اجتماعی ذکر می‌شود.

از جوانان عادی ۱۲,۶ درصد دارای مشاغل دولتی، ۷۸,۹ درصد دارای مشاغل آزاد و ۸,۵ درصد بیکار بوده‌اند. از جوانان مجرم نیز ۸,۰ درصد دارای مشاغل دولتی، ۴۰,۳ درصد دارای مشاغل آزاد و ۵۱,۷ بیکار بوده‌اند.

از جوانان عادی کسی بی‌سواد نبوده است، ۲,۰ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۳,۷ درصد راهنمایی، ۵۷,۷ درصد دبیرستان، ۲۰,۸ درصد فوق‌دیپلم، ۱۳,۸ درصد لیسانس، ۱,۷ درصد فوق‌لیسانس و ۰,۳ درصد داری تحصیلات دکتری بوده‌اند. از جوانان مجرم نیز ۲,۱ درصد بی‌سواد، ۱۸,۱ درصد ابتدایی، ۲۹,۹ درصد راهنمایی، ۴۲,۴ درصد دبیرستان، ۴,۲ درصد فوق‌دیپلم، ۲,۱ درصد لیسانس و ۱,۲ درصد فوق‌لیسانس بوده‌اند.

از جوانان عادی ۷۸,۷ درصد مجرد و ۲۱,۳ درصد متأهل بوده و از جوانان مجرم ۵۷,۵ درصد مجرد و ۴۲,۵ درصد متأهل بوده‌اند.

از جوانان عادی ۷۸,۶ درصد دارای منزل شخصی، ۲۰,۰ درصد دارای منزل استیجاری و ۱,۴ درصد دارای منازل سازمانی بوده‌اند. از جوانان مجرم نیز ۶۲,۹ درصد دارای منزل شخصی، ۳۵,۷ درصد دارای منزل استیجاری و ۱,۴ درصد دارای منازل سازمانی بوده‌اند.

به علاوه، از جوانان مجرم ۹۲,۵ درصد بین ۱ تا ۵ بار، ۶,۸ درصد بین ۶ تا ۱۰ و ۰,۸ درصد بین ۱۱ تا ۱۵ بار سابقه دستگیری و زندانی داشته‌اند.

جدول یک، نشان می‌دهد که جرائم سرقت با ۳۰,۹ درصد، درگیری با ۱۴,۷ درصد و قتل با ۱۴ درصد به ترتیب رتبه‌های اول تا سوم را از حیث فراوانی به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره ۱: نوع جرائم ارتكابی جوانان مجرم

نوع جرم	فراوانی	درصد
سرقه	۴۲	۳۰٫۹
كلاهبرداری	۹	۶٫۶
مهریه	۶	۴٫۴
معامله و حمل اسلحه	۸	۵٫۹
قتل	۱۹	۱۴٫۰
آدم ربای	۶	۴٫۴
درگیری	۲۰	۱۴٫۷
تجاوز	۵	۳٫۷
مواد مخدر	۷	۵٫۱
تصادف	۱	۰٫۷
نزاع دسته جمعی	۴	۲٫۹
دیه	۲	۱٫۵
جعل	۲	۱٫۵
تهدید	۲	۱٫۵
چك	۳	۲٫۲
جمع	۱۳۶	۱۰۰

بر اساس جدول ۲، مشاهده می‌شود که از جوانان عادی، ۲۱,۵ درصد خیلی کم، ۳۳,۸ درصد کم، ۲۴,۶ درصد متوسط، ۱۱,۵ درصد زیاد و ۸,۷ درصد به میزان خیلی زیاد از حمایت عاطفی برخوردار بوده‌اند. همچنین از جوانان مجرم، ۴۵,۶ درصد خیلی کم، ۳۸,۱ درصد کم، ۱۱,۶ درصد متوسط، ۳,۴ درصد زیاد و ۱,۴ درصد به میزان خیلی زیاد از حمایت عاطفی برخوردار بوده‌اند.

جدول شماره ۲: توزیع افراد عادی و مجرم بر حسب میزان برخورداری از حمایت عاطفی

وضعیت میزان	افراد عادی			افراد مجرم		
	فراوانی	درصد	درصد تجمعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۷۷	۲۱,۵	۲۱,۵	۶۷	۴۵,۶	۴۵,۶
کم	۱۲۱	۳۳,۸	۵۵,۳	۵۶	۳۸,۱	۸۳,۷
متوسط	۸۸	۲۴,۶	۷۹,۹	۱۷	۱۱,۶	۹۵,۲
زیاد	۴۱	۱۱,۵	۹۱,۳	۵	۳,۴	۹۸,۶
خیلی زیاد	۳۱	۸,۷	۱۰۰	۲	۱,۴	۱۰۰
جمع	۳۵۸	۱۰۰	-	۱۴۷	۱۰۰	-

بر اساس جدول ۳، مشاهده می‌شود که از جوانان عادی، ۲۸,۲ درصد خیلی کم، ۳۹,۵ درصد کم، ۲۰,۱ درصد متوسط، ۸,۸ درصد زیاد و ۳,۴ درصد به میزان خیلی زیاد از حمایت مادی برخوردار بوده‌اند. همچنین از جوانان مجرم، ۷۵,۹ درصد خیلی کم، ۱۷,۲

درصد کم، ۶،۲ درصد متوسط، ۰،۷ درصد زیاد و ۰،۰ درصد به میزان خیلی زیاد از حمایت مادی برخوردار بوده‌اند.

جدول شماره ۳: توزیع افراد عادی و مجرم بر حسب میزان برخورداری از حمایت مادی

وضعیت میزان	افراد عادی			افراد مجرم		
	فراوانی	درصد	درصد تجمعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۱۰۰	۲۸،۲	۲۸،۲	۱۱۰	۷۵،۹	۷۵،۹
کم	۱۴۰	۳۹،۵	۶۷،۸	۲۵	۱۷،۲	۹۳،۱
متوسط	۷۱	۲۰،۱	۸۷،۹	۹	۶،۲	۹۹،۳
زیاد	۳۱	۸،۸	۹۶،۶	۱	۰،۷	۱۰۰
خیلی زیاد	۱۲	۳،۴	۱۰۰	۰	۰	-
جمع	۳۵۴	۱۰۰	-	۱۴۵	۱۰۰	-

همان‌گونه که در جدول شماره ۴، مشاهده می‌شود از جوانان عادی، ۲۰،۹ درصد خیلی کم، ۳۶،۹ درصد کم، ۲۲،۳ درصد متوسط، ۱۰،۶ درصد زیاد و ۹،۴ درصد به میزان خیلی زیاد از حمایت اطلاعاتی برخوردار بوده‌اند. همچنین از جوانان مجرم، ۴۷،۶ درصد خیلی کم، ۳۹،۵ درصد کم، ۶،۸ درصد متوسط، ۳،۴ درصد زیاد و ۲،۷ درصد به میزان خیلی زیاد از حمایت اطلاعاتی برخوردار بوده‌اند.

جدول شماره ۴: توزیع افراد عادی و مجرم بر حسب میزان برخورداری از حمایت اطلاعاتی

وضعیت میزان	افراد عادی			افراد مجرم		
	فراوانی	درصد	درصد تجمعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۷۳	۲۰,۹	۲۰,۹	۷۰	۴۷,۶	۴۷,۶
کم	۱۲۹	۳۶,۹	۵۷,۷	۵۸	۳۹,۵	۸۷,۱
متوسط	۷۸	۲۲,۳	۸۰,۰	۱۰	۶,۸	۹۳,۹
زیاد	۳۷	۱۰,۶	۹۰,۶	۵	۳,۴	۹۷,۳
خیلی زیاد	۳۳	۹,۴	۱۰۰	۴	۲,۷	۱۰۰
جمع	۳۵۰	۱۰۰	-	۱۴۷	۱۰۰	-

همان‌گونه که در جدول شماره ۵، مشاهده می‌شود از جوانان عادی، ۱۹,۲ درصد خیلی کم، ۴۱,۸ درصد کم، ۲۵,۸ درصد متوسط، ۸,۳ درصد زیاد و ۴,۹ درصد به میزان خیلی زیاد از حمایت اجتماعی برخوردار بوده‌اند. همچنین از جوانان مجرم، ۶۱,۰ درصد خیلی کم، ۲۸,۱ درصد کم، ۱۰,۳ درصد متوسط، ۰,۰ درصد زیاد و ۰,۷ درصد به میزان خیلی زیاد از حمایت اجتماعی برخوردار بوده‌اند.

جدول شماره ۵: توزیع افراد عادی و مجرم بر حسب میزان بر خورداری از حمایت اجتماعی

وضعیت میزان	افراد عادی			افراد مجرم		
	فراوانی	درصد	درصد تجمعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۷۰	۱۹,۲	۱۹,۲	۸۹	۶۱,۰	۶۱,۰
کم	۱۵۲	۴۱,۸	۶۱,۰	۴۱	۲۸,۱	۸۹,۰
متوسط	۹۴	۲۵,۸	۸۶,۸	۱۵	۱۰,۳	۹۹,۳
زیاد	۳۰	۸,۳	۹۵,۱	۰	۰	۹۹,۳
خیلی زیاد	۱۸	۴,۹	۱۰۰	۱	۰,۷	۱۰۰
جمع	۳۶۴	۱۰۰	-	۱۴۶	۱۰۰	-

ب) آزمون فرضیه‌ها

جدول شماره ۶: آزمون تفاوت میانگین بر خورداری جوانان مجرم و عادی از حمایت عاطفی

آزمون یکنواختی واریانس‌ها	سطح معنی‌داری Sig	درجه آزادی	T	انحراف معیار	میزان حمایت عاطفی	مقوله	متغیر
۲۲,۵۵	۰,۰۰	۵۰۳	۶,۷۱	۰,۰۹۲	۲,۵۱	عادی	وضعیت
				۰,۰۰۸۰	۱,۸۹	مجرم	

جدول شماره ۶، نتایج آزمون **T-Test**، تفاوت میانگین میزان حمایت عاطفی در بین پاسخگویان عادی و مجرم را نشان داده است. بر اساس یافته‌های جدول می‌توان گفت که بین میانگین میزان حمایت عاطفی پاسخگویان عادی (۲,۵۱) و میانگین میزان حمایت عاطفی پاسخگویان مجرم (۱,۸۹) تفاوت وجود دارد و این تفاوت معنادار ($p=0,00$) می‌باشد. بدین معنی که میانگین میزان حمایت عاطفی مشاهده شده در بین پاسخگویان عادی بالاتر از پاسخگویان مجرم می‌باشد.

جدول شماره ۷: آزمون تفاوت میانگین بر خورداری جوانان مجرم و عادی از حمایت مادی

متغیر	مقوله	میزان حمایت مادی	انحراف معیار	T	درجه آزادی	سطح معنی داری Sig	آزمون یکنواختی واریانس‌ها
وضعیت	عادی	۲,۲۶	۰,۸۸	۹,۶۰	۴۹۷	۰,۰۰	۳۲,۹۹
	مجرم	۱,۵۱	۰,۵۱				

جدول ۷، نتایج آزمون **T-Test**، تفاوت میانگین میزان حمایت مادی- ابراری در بین پاسخگویان عادی و مجرم را نشان داده است. براساس یافته‌های جدول می‌توان گفت که بین میانگین میزان حمایت مادی پاسخگویان عادی (۲,۲۶) و میانگین میزان حمایت مادی پاسخگویان مجرم (۱,۵۱) تفاوت وجود دارد و این تفاوت معنادار ($p=0,00$) می‌باشد. بدین معنی که میانگین میزان حمایت مادی مشاهده شده در بین پاسخگویان عادی بالاتر از پاسخگویان مجرم می‌باشد.

جدول شماره ۸: آزمون تفاوت میانگین برخورداری جوانان مجرم و عادی از حمایت اطلاعاتی

متغیر	مقوله	میزان حمایت اطلاعاتی	انحراف معیار	T	درجه آزادی	سطح معنی داری Sig	آزمون یکنواختی واریانس‌ها
وضعیت	عادی	۲,۵۱	۱,۰۵	۶,۶۱	۴۹۵	۰,۰۰	۱۹,۶۷
	مجرم	۱,۸۷	۰,۷۷				

جدول شماره ۸، نتایج آزمون T-Test، تفاوت میانگین میزان حمایت اطلاعاتی در بین پاسخگویان عادی و مجرم را نشان داده است. براساس یافته‌های جدول می‌توان گفت که بین میانگین میزان حمایت اطلاعاتی پاسخگویان عادی (۲,۵۱) و میانگین میزان حمایت اطلاعاتی پاسخگویان مجرم (۱,۸۷) تفاوت وجود دارد و این تفاوت معنادار ($p=0,00$) می‌باشد. بدین معنی که میانگین میزان حمایت اطلاعاتی مشاهده شده در بین پاسخگویان عادی بالاتر از پاسخگویان مجرم می‌باشد.

جدول شماره ۹: آزمون تفاوت میانگین میزان حمایت اجتماعی در بین پاسخگویان مجرم و عادی

متغیر	مقوله	میزان حمایت اجتماعی	انحراف معیار	T	درجه آزادی	سطح معنی داری - Sig	آزمون یکنواختی واریانس‌ها
وضعیت	عادی	۲,۴۵	۰,۵۴۲	۹,۲۲۶	۵۰۹	۰,۰۰	۲۱,۱۷
	مجرم	۱,۷۶	۰,۵۵۲				

جدول شماره ۹، نتایج آزمون T-Test، تفاوت میانگین میزان حمایت اجتماعی در بین پاسخگویان عادی و مجرم را نشان داده است. براساس یافته‌های جدول می‌توان گفت که بین میانگین میزان حمایت اجتماعی پاسخگویان عادی (۲,۴۵) و میانگین میزان حمایت اجتماعی پاسخگویان مجرم (۱,۷۶) تفاوت وجود دارد و این تفاوت معنادار ($p=0,00$) می‌باشد. بدین معنی که میانگین میزان حمایت اجتماعی مشاهده شده در بین پاسخگویان عادی بالاتر از پاسخگویان مجرم می‌باشد.

جدول شماره ۱۰: آزمون پیرسون رابطه بین ابعاد حمایت اجتماعی و جرم

جرم	متغیر
-۰,۱۵۹ **	حمایت عاطفی
-۰,۱۶۵ **	حمایت مادی
-۰,۱۶۵ **	حمایت اطلاعاتی
-۰,۱۹۸ **	حمایت اجتماعی

** معنی‌دار در سطح یک درصد

جدول شماره ۱۰، براساس آزمون پیرسون به بررسی رابطه بین ابعاد حمایت اجتماعی و جرم پرداخته است. بر اساس نتایج جدول رابطه معکوس و معناداری بین دو متغیر وجود دارد و با توجه به سطح معناداری ۰,۰۱ با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین ابعاد متفاوت حمایت اجتماعی و جرم رابطه معکوس و معنادار وجود دارد. یعنی با بالا رفتن سرمایه اجتماعی میزان جرم کاهش می‌یابد با توجه به ضریب همبستگی (-۰,۱۵۹) برای رابطه حمایت عاطفی، ضریب همبستگی (-۰,۱۶۵) برای حمایت مادی، ضریب همبستگی (-۰,۱۶۵) برای حمایت اطلاعاتی و ضریب همبستگی (-۰,۱۹۸) برای میزان حمایت

اجتماعی می‌توان گفت که میزان همبستگی مشاهده شده ضعیف البته با سطح معناداری ۰,۰۱ و با ۹۹ درصد اطمینان معنادار است.

ج) رگرسیون لجستیک

برای نشان دادن تأثیر متغیر مستقل حمایت اجتماعی بر متغیر وابسته جرم (عادی و مجرم) از مدل رگرسیون لجستیک استفاده کردیم. همان‌طور که در جدول شماره ۱۱، مشاهده می‌شود حمایت اجتماعی رابطه منفی و معناداری با احتمال مجرم بودن افراد دارد. به عبارت دیگر هر چه میزان حمایت اجتماعی بیشتر باشد احتمال مجرم بودن افراد کمتر است.

جدول شماره ۱۱: تحلیل رگرسیون احتمال مجرم بودن افراد

متغیر	B	Wald	S.E.	df	Sig.	Exp(B)
حمایت اجتماعی	-۱,۵۱۶	۶۳,۵۵۵	۰,۱۹۰	۱	۰,۰۰۰	۰,۲۲۰
مقدار ثابت	۲,۲۱۵	۳۴,۱۶۸	۰,۳۷۹	۱	۰,۰۰۰	۹,۱۶۱

با توجه به ضریب منفی متغیر حمایت اجتماعی (۱,۵۱-) می‌توان گفت که با افزایش میزان حمایت اجتماعی احتمال مجرم بودن افراد کاهش می‌یابد. از جانب دیگر ضریب نمایی ($Exp(B)$) نشان می‌دهد به ازای یک واحد افزایش در حمایت اجتماعی نسبت احتمال مجرم بودن به احتمال مجرم نبودن، این نسبت به ۹,۱۶ درصد تقلیل پیدا می‌کند. به عبارت دیگر با افزایش حمایت اجتماعی احتمال مجرم بودن پایین می‌آید. بر مبنای مقدار ثابت و ضریب B می‌توان معادله بهینه رگرسیون لجستیک را به شرح زیر نوشت:

$$\text{میزان حمایت اجتماعی} = ۲,۲۱ + (-۱,۵۱) \times \text{برتری لگاریتمی}$$

جدول شماره ۱۲: حساسیت مدل در تعیین افراد مربوط به یک وضعیت

Nagelkerke R Square	Cox & Snell R Square	-۲ Log likelihood	Step
۰,۲۳۶	۰,۱۶۵	۵۲۱,۳۴۶	۱

همان گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود R^2 نشان می‌دهد که حمایت اجتماعی حدوداً ۱۶ درصد از احتمال مجرم بودن افراد را تبیین می‌کند.

جدول ۱۳، حساسیت مدل در تعیین افراد مربوط به یک گروه را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج به دست آمده مدل ۹۰,۹ درصد در تعیین و تمیز افراد عادی و ۳۱,۳ درصد، در تعیین و تمایز افراد مجرم به درستی عمل نموده است.

جدول شماره ۱۳: درصد صحت پیش‌بینی مدل

مشاهده شده		پیش‌بینی وضعیت		
		درصد صحت		
		عادی	مجرم	
عادی	۳۳۱	۳۳	۹۰,۹	
مجرم	۱۰۱	۴۶	۳۱,۳	

بحث و نتیجه‌گیری

توجه به رابطه حمایت اجتماعی و آسیب‌های اجتماعی، سلامت روانی و تسریع در فرایند بهبودی در بین بیماران از مدت‌ها قبل مورد توجه پژوهشگران واقع شده است. اما رابطه آن با جرم و آسیب‌های اجتماعی کمتر مورد عنایت محققان قرار گرفته است هرچند دورکهایم در کتاب خودکشی تلویحاً و ذیل بحث همبستگی اجتماعی به اثرات سودمند و بازدارندگی حمایت اجتماعی اشاره می‌کند. زیرا حمایت اجتماعی می‌تواند حوادث منفی

زندگی را کاهش داده و به مثابه "چتر دفاعی" در مقابل عوامل استرس‌زای زندگی اجتماعی عمل می‌کند و در تناسب با نظریه فشار عمومی آگنیو با کاهش فشارهای اجتماعی می‌تواند در کاهش ارتکاب جرم از جانب جوانان مؤثر باشد. از جهت دیگر پیکل^۱ (۱۹۹۴) فراهم آوردن حمایت مناسب در مراحل حساس چرخه زندگی یک راهبر مؤثر بازدارنده در پیشگیری از شکل‌گیری بیماری‌های روانی است. با توجه به حساسیت مرحله جوانی به لحاظ روانی- اجتماعی دریافت حمایت و یا ادراک حمایت اجتماعی از جانب جوانان در این مقطع سنی می‌تواند با تقویت کنترل اجتماعی و تقلیل فشارها بر کاهش جرم مؤثر باشد و از جانب دیگر با تقویت احساس کفایت و تقویت خود پنداره موجب بهبود عملکرد برنامه و دوره‌های بازپروری خواهد شد.

یافته‌های توصیفی تحقیق حاضر نشان داد که سرقت با ۳۰,۹ درصد، درگیری با ۱۴,۷ درصد و قتل با ۱۴,۰ درصد به ترتیب بیشترین درصد را در بین جرائم به خود اختصاص داده بودند.

نتایج تحقیق نشان داد که میزان برخورداری جوانان عادی از حمایت اجتماعی (۲,۴۵) نسبت به جوانان مجرم (۱,۷۶) بیشتر بوده‌است. نتایج آزمون T معناداری این تفاوت را تأیید نمود. ضرایب همبستگی پیرسون بیانگر وجود رابطه معکوس و معنادار بین میزان برخورداری از حمایت اجتماعی و جرم می‌باشد. به این معنا که هرچه میزان حمایت اجتماعی بیشتر باشد ارتکاب به جرم کمتر است و بالعکس. این یافته با یافته‌های تحقیق ورمزیار (۱۳۸۷) همسو است. از جانب دیگر یافته‌های حاصل از تحلیل رگرسیون لاجستیک نشان می‌دهد که میزان برخورداری از حمایت اجتماعی در کاهش ارتکاب به جرم مؤثر است و بنابر یافته‌های جدول شماره ۱۰، مشخص شد که به ازای یک واحد افزایش در حمایت اجتماعی نسبت احتمال مجرم بودن به احتمال مجرم نبودن، این نسبت به ۹,۱۶ درصد تقلیل پیدا می‌کند. به عبارت دیگر با افزایش حمایت اجتماعی احتمال مجرم بودن

---

^۱. Paykel

پایین می‌آید. بنابر جدول شماره ۱۱، حمایت اجتماعی چیزی حدود ۱۶ درصد از احتمال مجرم بودن افراد را تبیین می‌کند و در نهایت متغیر مستقل حمایت اجتماعی، ۹۰,۹ درصد در تعیین و تمیز افراد عادی و ۳۱,۳ درصد، در تعیین و تمایز افراد مجرم به درستی عمل نموده است و در مجموع ۷۳,۸ درصد از مجموع افراد مجرم و عادی را به درستی تفکیک نموده است. ضعف تمیز و تشخیص متغیر مستقل حمایت اجتماعی در مورد گروه جوانان مجرم را می‌توان به بافت سنتی حوزه مورد مطالعه و ملاقات‌های عمومی از زندانیان نسبت داد، زیرا سیستم عشیره‌ای حاکم و اهمیت پیوندهای قومی منجر به ملاقات‌های مکرر، احساس همدردی با افراد مجرم به صورت مسقیم و غیرمستقیم شده که این وضعیت به یقین در کاهش قدرت تمیز متغیر مستقل حمایت اجتماعی تأثیرگذار بوده است. این در حالی است که در حین پرسشگری شرایط قبل از زندان مورد توجه بوده است که به دلیل آنیت تجربه به احتمال پاسخ‌های واقعی دریافت نشده باشند البته پرسش از گذشته همیشه مشکلاتی از این دست را به وجود خواهد آورد.

در مجموع، فرضیه اصلی تحقیق مبنی بر وجود رابطه بین حمایت اجتماعی و جرم و فرضیات فرعی تحقیق تأیید شدند. تحقیق حاضر نشان می‌دهد که با تقویت منابع حمایتی سه‌گانه - اطلاعاتی، عاطفی و مادی - در جامعه می‌توان احتمال ارتکاب به جرم را کاهش داد.

منابع

- آخوندی، احمد (۱۳۷۶)، بررسی رابطه حمایت اجتماعی ادراک‌شده با سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی، دانشگاه تربیت مدرس.
- احمدی، حبیب (۱۳۸۵)، جامعه‌شناسی انحرافات، تهران: انتشارات سمت.
- ایار، علی (۱۳۸۸)، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم؛ مطالعه تجربی جوانان عادی و مجرم شهر ایلام، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- بخشی‌پور رودسری، عباس و همکاران (۱۳۸۴)، «بررسی رابطه میان رضایت از زندگی و حمایت اجتماعی با سلامت روان در دانشجویان»، فصلنامه اصول بهداشت روانی، شماره ۲۷ و ۲۸: ۱۴۵-۱۵۲.
- بیکر، ترزا. ال (۱۳۸۱)، نحوه انجام تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ ناییب، تهران: نشر روشن.
- پناغی، لیلی و دیگران (۱۳۸۷)، «همسرآزاری و سلامت روانی: نقش حمایت اجتماعی و راهبردهای مقابله»، مجله ایرانی روانشناسی تحولی، شماره ۱۷: ۶۹-۷۹.
- پورمحمد، معصومه و دیگران (۱۳۸۶)، «ارتباط بین فعالیت‌های سیستم مغزی- رفتاری، حمایت اجتماعی و افسردگی»، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره ۲۶: ۲۲۳-۲۴۶.
- رستگار خالد، امیر (۱۳۸۴)، «گسترش نقش زنان در جهت حمایت‌های شغلی- خانوادگی»، مجله جامعه‌شناسی ایران، شماره ۴: ۱۲۶-۱۶۵.
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۳)، آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران: انتشارات آن.

- عبداللهی، محمد و موسوی، میرطاهر (۱۳۸۶)، «سرمایه اجتماعی در ایران: وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان‌شناسی گذار»، **فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی**، شماره ۲۵: ۱۹۵-۲۳۴.
- عریضی، فروغ و همکاران (۱۳۸۵)، «بررسی تأثیر حمایت اجتماعی بر مشارکت زنان در فعالیت‌های ورزشی؛ مطالعه موردی: زنان استان مازندران»، **فصلنامه المپیک**، شماره ۱۰: ۷۶-۸۶.
- علیوردی‌نیا، اکبر و دیگران (۱۳۸۶)، «مطالعه جامعه‌شناختی بزهکاری: آزمون تجربی نظریه فشار عمومی اگنیو»، **مجله جامعه‌شناسی ایران**، شماره ۲: ۱۱۱-۸۳ لاور، رابرت (۱۳۷۳)، **دیدگاه‌هایی درباره دگرگونی اجتماعی**، ترجمه کاووس سید امامی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- مارموت، مایکل و ویلکینسون، ریچارد (۱۳۸۷)، **حمایت اجتماعی و همبستگی اجتماعی؛ مولفه‌های اجتماعی سلامت**، ترجمه علی منتظری، تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
- مبارکی، محمد (۱۳۸۳)، **بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و جرم**، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد پژوهش علوم اجتماعی دانشگاه شهید بهشتی.
- محسنی‌تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳)، **وندالیسم (مبانی روانشناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی)**، تهران: نشر آن.
- مشکاتی، محمدرضا و مشکاتی، زهرالسادات (۱۳۸۱)، «سنجش تأثیر عوامل درونی و بیرونی خانواده بر بزهکاری نوجوانان»، **مجله جامعه‌شناسی ایران**، شماره ۳: ۲-۲۵.
- معتمدی، سید هادی (۱۳۸۶)، «اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل اجتماعی در ایران»، **فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی**، شماره ۲۴: ۳۴۷-۳۴۸.

- ممتاز، فریده (۱۳۸۱)، **انحرافات اجتماعی، نظریه‌ها و دیدگاه‌ها**، تهران، شرکت سهامی انتشار.
  - نیسی، عبدالکاسم؛ شهنی بیلاق، منیجه و فراشبندی، افسانه (۱۳۸۴)، «بررسی رابطه ساده و چندگانه متغیرهای عزت نفس، اضطراب عمومی، حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سرسختی روانشناختی با اضطراب اجتماعی دختران دانش‌آموز پایه اول دبیرستان‌های شهرستان آبادان»، **مجله علوم تربیتی و روانشناسی**، شماره ۱۳: ۱۳۷-۱۵۲.
  - ورمزیار، مهدی (۱۳۸۷)، **بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری نوجوانان**، رساله کارشناسی‌ارشد، جامعه‌شناسی دانشگاه مازندران.
-
- Colvin, M. & F. T. Cullen & T. Vander en (۲۰۰۲), "Coercion, Social Support, And Crime: an Emerging Theoretical Consensus", **Criminology**, No ۱: ۱۲۳-۱۵۰.
  - Davis, N. J. & C. Stases (۱۹۹۰), **Social Control of Deviance: A Critical Perspective**, New York: Mc Grow-Hill.
  - Diane L, G. & P. Elizabeth (۲۰۰۷), "Crime Victims: What Is the Role of Social Support? ", **Journal of aggression, maltreatment & trauma**, No ۱۵: ۹۷-۱۱۳.
  - Kessler, R. C., Price, R. H. & C. B. Worthman (۱۹۸۵), "Social Factor in Psychology: Stress, Social Support and Coping Processes", **Annual Review Psychology**, No ۳۶: ۱۲۰-۱۴۱.
  - Sacco, V. F. (۱۹۹۳), "Social Support and the Fear of Crime", **Canadian Journal of Criminology**, No ۳۵: ۲۵-۴۰.

- Schaefer, C., Coyne, J. C., & R. S. Lazarus (۱۹۸۱), "The Health Related Function Social Support", **Journal of Behavior Medicine**, No ۴: ۷۰-۹۶.
- Siegel, L. J. (۲۰۰۱), **Criminology: Theories, Pattern and Typologies**, Wads Worth, a Division of Thomson, Learning. Inc. Web: <http://www.Thomsonrights.com>.
- Sung, J. J. & B. R. Johnson (۲۰۰۳), "Strain, Negative Emotion and Deviant Coping among African Americans: a Test of General Strain Theory", **Journal of Quantitative Criminology**, No۱: ۷۹-۱۰۶.
- Yap, M. B. H. & G. J. Devilly (۲۰۰۳), "The Role of Perceived Social Support in Crime Victimization", **Clinical Psychology Review**, No۲۴: ۱-۱۴.

